

Urychlení fluviálních procesů a procesů na vodních nádržích

Narušení vegetačního krytu

(odlesnění, požáry, rekreační a sportovní účely, pastva apod.) – hlavní příčina ovlivnění fluviálních procesů, přívalové deště, odnos pod přirozeným lesem je malý, podle Bennetta (1955) odnos v lese 0,001 mm/rok, travnatý porost 0,006 mm/rok, kukuřice 13,3 mm/rok, vykácení lesa a přeměna na kukuřičné pole zvýšení eroze 11 600 x.

Plošná urychlená eroze (nesoustředěný odtok), plošný splach

Stružková urychlená eroze (lineární), stružky

Stržová urychlená eroze, strže

Boční eroze, laterální

ČR – odlesnění v důsledku poškození lesních porostů, urychlená vodní eroze plošná, stržován (Jizerské hory, Krušné hory, Moravskoslezské Beskydy)

Povodí Trkmanky podle Vaníčka (1963) odnos z povodí 3,3 mm/rok přirozená tvorba 0,1 mm/rok

Kolonizace vrchovin 11.-12. stol, urychlená eroze v horní části povodí, sedimentace povodňových hlín v údolních nivách na středních a dolních tocích (vrstvy 3-5 m)

Úpravy koryt vodních toků

– zvýšení spádu, zvýšení eroze, napřimování toků Labe v úseku Jaroměř – Mělník v letech 1800-1950 zkráceno ze 400 km na 178 km.

Morava – Litovelské Pomoraví, anastomóza, náhony, rozdělování průtoku na náhon, zánik anastomózního říčního typu a vznik typu s hlavním tokem korytem řeky Moravy

Napřímení toku – zvýšení eroze- zaříznutí koryta- pokles hladiny podzemních vod- konsolidace povrchu nivy- změna nivní vegetace

Sedimentace v korytě

– zvyšování dna řeky - zvyšování hrází **Chuang che** 15 – místy 75 m nad terénem
Zavlažovací kanály – čistá voda vyšší erozní schopnost – zpevňování břehů

Fluviální procesy ovlivňovány

➤ výstavba technických zařízení na řekách (jezy, přehrady, úpravy koryt, náhony) .- **přímo**

➤ transformací vegetačního krytu

➤ transformací podmínek povrchového odtoku (úpravy reliéfu, např. výstavby parkovišť, úpravy koryt)

➤ transformací struktury půdy (orba, pastva, vysoušení, meliorace)

Účinek ovlivnění se projevuje

ozměnami režimu vodního toku a říčních sedimentů

ozměnami koryta vodního toku (púdorysu, vlastností např.drsnosti)

Protierozní opatření

➤ obecně organizační – specializace výroby,

➤ agrotechnická – orba po vrstevnici (snížení hodnoty eroze o $\frac{1}{2}$, pásové obdělávání půdy snižuje hodnotu eroze o $\frac{1}{4}$, eroze je téměř přerušena terasováním svahů, samovolný vznik teras.

Rekultivace, hrazení bystřin – soubor prací, terasování toku, vegetační prostředky.

Velké vodní nádrže a jejich vlivy

Ovlivnění f. procesů v úseku nad přehradou: Degresivní akumulace, šíří se proti toku, vlna akumulace se šíří na řece Syrdarja až 0,6 km/rok, na řekách v rovině se šíří desítky až stovky km.

Ovlivnění f. procesů v úseku pod přehradou: Uvolnění energie, voda bez sedimentů, zahloubení koryta

Vznik abrazních a akumulačních procesů

- ***Vznik nových nebo oživení starých svahových procesů***
- ***Usazování sedimentů na dně nádrže***
- ***Ovlivnění endogenních procesů***

Sedimentace v přehradních nádržích je asi 100 x rychlejší než v jezerech přírodních (průměrná rychlost sedimentace 0,1-0,3 cm za rok)

Rychlost v cm za rok: Hooverova přehrada 50, Asuánská přehrada 15, Slapy 4, Lipno 2, Nechanice 20.

Dlouhodobě zmrzlá půda

(permafrost) horniny s teplotou po dobu více než 2 roky pod bodem mrazu, kryogenní tvary souvisí se střídavým promrzáním a táním a s fázovými přeměnami vody, sezónní permafrost (měsíce)

Narušení rovnováhy permafrostu – změna tepelné bilance (dochází k deformaci sněžného, rostlinného, půdního pokryvu, narušení povrchového odtoku)

Syngenetický led (polygony ledových klínů a čočky rovnoměrně rozloženy v souvislosti se sedimentací)

Epigenetický led – rozložen při povrchu jednorázové zamrzání

Degradace permafrostu z boku

Termoeroze, termoabraze, vedoucí k termoplanaci reliéfu

Tání ledových klínů (prohlubně – strže v místech polygonů ledových klínů – mezi prohlubněmi jádra polygonů, bajdžarachy – vývoj amfiteatrální deprese, **termokar** – ústup stěny nižší úroveň polární nížiny

Degradace permafrostu z hora

Mírné svahy a rozvodí

Tání polygonů ledových klínů, vypuklá jádra – výrazná jádra bez vegetace , bajdžarachy - celková sníženina d'ujoda, hromadění vody – sníženina alas, v hloubce bez promrzání talik, - zanikání jezera, promrzání pingo, spojování v termokrasová údolí

Narušení rostlinného a půdního krytu

zvětšení radiační bilance, zvýšení průměrné roční teploty, zvětšení mocnosti činné vrstvy permafrostu

- kácení lesa, požáry, - urbanizace, - těžební práce, - vedení produktovodů

**Urychlení kryogenních procesů v oblasti dlouhodobě zmrzlé půdy
v oblasti Centrální Jakutské nížiny**

Urychlení eolických procesů

Větrná eroze , sedimentace

Příčina – změny vegetačního krytu, větrný odnos (deflace), působení v suchých a polosuchých oblastech zemědělské obdělávání, jarní období – půda bez ochrany

Prašné bouře (černé bouře)

USA, 1935 Kansas, prašný mrak do výšky 1,6 km, obsah 35 000 t/km³

Bílé Karpaty, Vizovická vrchovina

Desertifikace, Sahara, zejména pastva rozšíření do oblasti Sahelu, růst 1 km ročně, oblast jezera Bajkal

Antropogenní průmyslové krajiny - rychlost eolické sedimentace cm za 1000 let

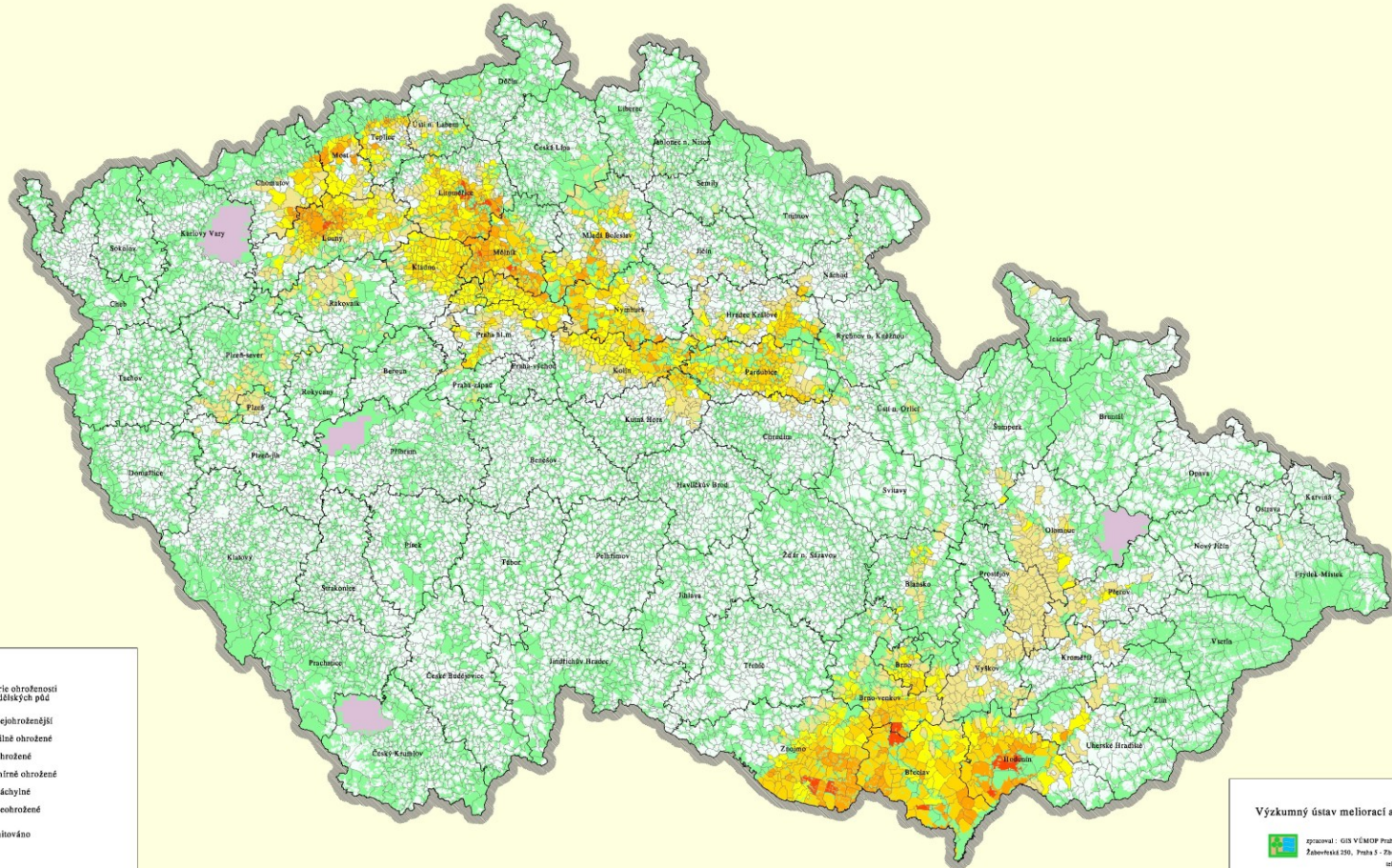
New York 110, Praha (celoroční průměr) 600, Podkrušnohoří (celoroční průměr)

1400, průměr pro Evropu 4. pro Severní Ameriku 6,5.

Mapa potenciální ohroženosti zemědělských půd větrnou erozí podle katastrů

mapový podklad katastrů : © ČÚZK Praha

Urychlení marinních a lakustrinních procesů

Přímé ovlivnění – výstavba hrází na mořském nebo jezerním pobřeží, reakce na jiném místě pobřeží

Nepřímé – např. snížení množství materiálů přinášených vodními toky (zadržení v přehradách, regulace, řek, těžba štěrku z pobřeží), dochází ke zvýšení abraze, např. zachycení sedimentů Nilu v Asuánské přehradě - rozrušování nilské delty
Těžba na šelfu (ovlivnění energie vln, zásah do sedimentačních procesů)

Abrazní procesy na přehradách

Vytvoření rovnovážného profilu svahu

Přírodní podmínky – vlastnosti hornin, morfografické vlastnosti svahu, hydrologické podmínky (vodní proudy, led), klimatické poměry (vítr)

Antropogenní podmínky – režim nádrže, výstavba objektů na březích, ochranná opatření na březích, činnost na přilehlých svazích, plavba a s tím spojená vznik vln,

Brněnská přehrada – Sokolské koupaliště
abraze

Urychlení geomorfologických procesů spojených s působením podzemní vody

Aktivizace sufoze, čerpání podzemní vody, soustředěný odtok z asfaltových ploch, v kanalizačních systémech, ztráty vody při zavlažování

Cíle studia antropogenně urychlených procesů – vypracování základů a metod, metod řízení, základem je geomorfologické prognózování (jaké procesy působí, jejich dynamika, možnost výskytu dalších urychlených geomorfologických procesů), znalost přírodních procesů.

Zpomalení přírodních exogenních procesů

svahových procesů

(odvádění vody přitékající na ohrožené území, odvádění vody z ohroženého území, zaplnění trhlin v terénu, drenážování vrty, štoly)

technické, biotechnické prostředky (terasování svahů, odvodňování, zatravňování, zalesňování), vegetace odvádí vodu, snižuje vlhkost, technická opatření kotvené zdi, piloty, gabiony, přetížení paty svahu

fluviálních procesů

zvyšování infiltrace (vsakovací pásy), biotechnické prostředky (břehové porosty), technické prostředky (zachycování plavenin a splavenin)

marinních a lakustrinních procesů

biotechnické a technické prostředky (vlnolamy, mola, výhony, ochranné zdi)

eolických procesů

pěstitelské metody (pěstování jednoletých výškově rozdílných rostlin), umělé zábrany (přenosné ploty), ochranné lesní pásy – větrolamy.